

ROZSTANIA • OBITUARIES

PROF. DR BOGUSŁAW MOLSKI
(1932–26.III.1989)

Bogusław Molski urodził się w 1932 roku. Studiował leśnictwo w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie w latach 1951–1956. Pracował w Katedrze Botaniki teŝże uczelni do 1968 roku, z roczną przerwą na staŝ ogrodniczy w USA i trzyletnią na pracę na stanowisku wykładowcy i starszego wykładowcy botaniki na Uniwersytecie Nigeryjskim w Nsukka. Stopień doktora uzyskał w 1964 roku. Habilitował się w 1980 roku, a profesorem nadzwyczajnym został w 1988 roku.

W pierwszych dwudziestu latach swojej pracy naukowej prof. Molski zajmował się anatomią roślin, a w szczególności zmianami anatomicznymi w roślinach pozwalającymi im na przystosowanie się do skrajnie niesprzyjających warunków ekologicznych. W historii polskiej botaniki prof. Molski zapewnił sobie poczesne miejsce przede wszystkim jako organizator i twórca Ogrodu Botanicznego Polskiej Akademii Nauk w Warszawie.

Ze względu na to, że piękny wprawdzie, ale bardzo niewielki jest Ogród Botaniczny Uniwersytetu Warszawskiego, botanicy warszawscy już w czasie okupacji marzyli o stworzeniu Ogrodu Botanicznego na miarę stolicy. Po wyzwoleniu, od marzeń przeszli do konkretnych planów. Największe zaŝugi położyli tu prof. Roman Kobendza i jego ŝona Jadwiga Kobendzina. Oni to wybrali miejsce na Ogród w Powisnie, na wschód i południe od Lasu Kabackiego. Polskie Towarzystwo Botaniczne, a potem Komitet Botaniczny PAN

i Wydział II PAN, doprowadziły do tego, że Biuro Odbudowy Stolicy zarezerwowało obszar 250 ha na tereny pod przyszły Ogród, że uzyskana została lokalizacja Ogrodu i opracowane szczegółowe plany jego zagospodarowania. Wydział II PAN powołał w 1957 roku Zakład Naukowy pod nazwą „Centralny Ogród Botaniczny”, ale z braku funduszy nie mógł nawet rozpocząć swojej działalności ani przejmować zarezerwowanych terenów.

W pierwszych latach powojennych brałem udział w pracach organizacyjnych Ogrodu. Głównym powodem, dla którego sprawa Ogrodu nie posuwała się naprzód dostatecznie szybko był fakt, że wprawdzie wielu jej pomagało, ale nie było jeszcze kandydata, który mógłby się jej całkowicie i bez reszty poświęcić. Gdy zostałem Sekretarzem Wydziału V PAN i gdy organizacja Ogrodu została w 1968 roku przez Wydział II przekazana Wydziałowi V PAN, kandydata na organizatora i twórcę Ogrodu znalazłem w osobie dobrze znanego mi młodego dr Bogusława Molskiego. Teraz już sprawy potoczyły się szybko naprzód. W 1970 roku została utworzona Pracownia Zasobów Genowych w Zakładzie Genetyki PAN, pomyślana jako załączek Ogrodu. Kierownikiem Pracowni został dr Bogusław Molski. W 1974 roku decyzją Prezydium Rządu, a następnie uchwałą Prezydium PAN powołany został do życia Ogród Botaniczny Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Jego dyrektorem został dr Bogusław Molski. W ciągu 15 lat, (1974–1989) prof. Molski przejął, ogroził i zagospodarował 40 ha zakończył pierwszy etap rozwoju Ogrodu Botanicznego. Najważniejszym zadaniem Ogrodu było stworzenie banku genów roślin dla rolnictwa użytecznych. Stworzono więc jedną z największych w świecie kolekcje odmian ŝyta. Rozpoczęto prace nad lubinem jako i rośliną ważną dla rolnictwa ze względu na wysoką zawartość białka. Zapoczątkowano kolekcję dzikich gatunków oraz starych, uprawnych, ale prymitywnych odmian roślin drzewiastych rodzących jadalne owoce. Duży nacisk położono na gromadzenie ginących dzikich gatunków roślin naszej flory, by je od zagłady uchronić. Dla celów popularyzacyjnych stworzono kolekcję roślin odmian rolniczych, sadowniczych, warzywnych lekarskich i ozdobnych. W tym samym celu założono 10 wzorcowych ogrodów działkowych różnej wielkości. Ważnym dziełem prac badawczych stały się badania nad skażeniem środowiska, prowadzone w skali całego kraju przy wykorzystaniu igieł sosny jako bioindykatorów skażeń. Inny typ badań z tego zakresu prowadzi się w samej stolicy. Dotyczy one selekcji odmian i gatunków roślin odpornych na skażenie gleby i atmosfery właściwe dużym środowiskom miejskim.

Prof. Molski stworzył poważną, dynamicznie rozwijającą się botaniczną placówkę naukową, zatrudniającą obecnie 260 pracowników, w tym 6 osób ze stopniem doktora, 30 osób ze stopniem magistra. Wybudował również szklarnie o powierzchni 1600 m² i budynki o powierzchni użytkowej 2500 m², wszystko w czasach bardzo trudnych, zwłaszcza gdy wziąć pod uwagę okres głębokiego kryzysu gospodarczego lat osiemdziesiątych. Powstały dzięki temu, że prof. Molski nie czekał na kredyty inwestycyjne ani na przydział „mocy przerobowych”. Zorganizował własną „grupę remontową”, a właściwie własne przedsiębiorstwo budowlane, któ-

re było w stanie wykonać wszystkie niezbędne prace. Niedokrotnie pracownicy innych placówek Akademii dziwili się dobremu, jak na polskie warunki, wyposażeniu laboratoryjnemu Ogrodu. Byli zdumieni, dowiadując się, że wyposażenie to nie było rezultatem hojnych przydziałów dewiz przez Akademię w te dewizy ubogą, ale rezultatem wpływów dewizowych za kwarantannę zwierząt dla europejskich ogrodów zoologicznych. W 1989 roku Sejm uchwalił ustawę o przedsiębiorczości. Prof. Molski, nie czekając na taką ustawę, realizował zasady przedsiębiorczości od pierwszego dnia swej pracy w Ogrodzie Botanicznym. Wskazałem tylko na dwa jej przykłady, tj. na rozwiązanie spraw budownictwa i na wyposażenie laboratoryjne. Takich przykładów przedsiębiorczości było w Jego pracy dziesiątki i setki, tępionych przez biurokrację, ale na szczęście nie dławionych do końca. Przedsiębiorczość stanowiła tę cechę charakteru prof. Molskiego, dzięki której udało Mu się stworzyć Ogród Botaniczny Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Prof. Molski, który odszedł od nas przedwcześnie, poświęcił Ogrodowi całe swoje życie. Tylko najbliżsi przyjaciele wiedzą, że już w maju 1988 roku Profesor winien był pójść na badania i leczenie do szpitala, ale nie chciał o tym nawet słyszeć. Skąd na to czas – tyle jest przecież do zrobienia, właśnie teraz! Poszedł a właściwie zawieziono Go do szpitala dopiero w styczniu 1989 roku, gdy choroba dosłownie zwała Go z nóg. Ale wtedy było już za późno. Zmarł dnia 26-ego marca 1989 roku w wieku 57 lat. Cześć Jego pamięci!

Szczepan PIENIAZEK

MGR KATARZYNA JANINA SATCZEK
(25.VII.1920–3.X.1989)

Katarzyna Janina Satczek urodziła się 25 lipca 1920 roku w Malinie (powiat/województwo Kijowski) – jako córka Piotra i Katarzyny Zajączkowskiej. W roku 1926 przyjeżdża

wraz z rodzicami i siostrą do Polski. Szkołę podstawową kończy w Ostrogu na Wołyniu i tam też zdaje maturę w 1938 r. w Gimnazjum im. M. Konopnickiej. W 1938 roku zapisuje się na Wydział Matematyczno-Przyrodniczy Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. W 1940 roku przerywa studia i pracuje zarobkowo w Nadleśnictwie w Ostrogu. Za czynną działalność w ruchu oporu zostaje aresztowana. W 1944 r. pracuje w Zakładnym Szpitalu w Ostrogu. W czerwcu 1944 roku zostaje zmobilizowana do I Armii Wojska Polskiego. Uczestniczy między innymi w walkach o Warszawę, Kolobrzeg i w zdobywaniu Berlina – pracując jako telegrafistka. 25 czerwca 1945 r. zostaje zdemobilizowana w stopniu sierżanta. Za pracę na froncie K. Satczek zostaje odznaczona brązowym „Krzyżem Zasługi” oraz medalami: „Za Warszawę”, „Za Odrę, Nysę i Bałtyk”, „Zwycięstwo i Wolność”, „Za Zwycięstwo nad Niemcami” (medal radziecki), „Dyplomem Żołnierza Demokratycznego” i „Odnaką Grunwaldzką”.

W 1945 roku pani K. Satczek zapisuje się na Wydział Matematyczno-Przyrodniczy Uniwersytetu Jagiellońskiego. W roku akademickim 1947/48 podejmuje funkcje asystenta wolontariusza przy Zakładzie Anatomii i Cytologii Roślin UJ. W 1948 roku zostaje powołana na stanowisko młodszego asystenta w wyżej wymienionym zakładzie. Pracę magisterską pod tytułem *Badania cytologiczne nad występującymi w polskich Karpatach gatunkami rodzaju Soldanella* wykonała pod kierunkiem prof. dr hab. M. Skalińskiej. Egzamin magisterski złożyła 27 kwietnia 1951 roku, a 1 maja 1952 roku została powołana na stanowisko starszego asystenta. Ze względu na zły stan zdrowia poprosiła o zwolnienie z zajmowanego stanowiska z dniem 31 sierpnia 1955 r. i przeniosiła się do Gliwic gdzie opiekowała się chorą matką. Zmarła 3 października 1989 roku w Gliwicach.

Andrzej JANKUN

Publikacje mgr K. J. Satczek:

1. Satczek K. [kariologia gatunków]: *Soldanella carpatica* Vierh., *S. montana* Willd. subsp. *eumontana* Lüdi, *S. montana* Willd subsp. *hungarica* Lüdi var. *major* (Neillr.) Vierh. W: Skalińska M. et al. 1950. Studies in chromosome numbers of Polish Angiosperms. Acta Soc. Bot. Pol. 20: 35–68.
2. Satczek K. 1951. Cytological studies in species of the genus *Soldanella* L. from the Polish Carpathians. Bull. Acad. Pol. Sc. et Lett. Ser. B. Sc. Nat. 1: 285–299.
3. Satczek K. [kariologia gatunków]: *Colchicum autumnale* L., *Majanthemum bifolium* (L.) F. W. Schn. W: Skalińska M., Banach-Pogán E., Wcisło H. et al. 1957. Further studies in chromosome numbers of Polish Angiosperms. Acta Soc. Bot. Pol. 24: 215–245.
4. Satczek K. [kariologia gatunków]: *Caltha palustris* L., *C. cornuta* Sch., *C. laeta* Sch., *Trollius europaeus* subsp. *transsilvanicus* (Schur) Bl., *Delphinium elatum* L., *D. oxyspalum* Borb. et Pax, *Anemone nemorosa* L., *Hepatica nobilis* Garsault, *Ficaria verna* Huds. i *Sweetia perennis* L. subsp. *alpestris* (Bmg.) Jav. W: Skalińska M., Czapiak R., Piotrowicz M. et al. 1959. Further

studies in chromosome numbers of Polish Angiosperms (Dicotyledons). Acta Soc. Bot. Pol. 28: 487–529.

5. Sateczek K. [udział w tłumaczeniu podręcznika]: Strasburger E. i in. 1960. Botanika. PWRiL. Warszawa

ROCZNICE, JUBILEUSZE ANNIVERSARIES, JUBILEES

MICHAŁ HIERONIM LESZCZYC-SUMIŃSKI (30.IX.1820–26.V.1898)

Na początku 1848 roku ukazała się w Berlinie pionierska dla rozwoju światowej botaniki praca pt. „Zur Entwicklungs-Geschichte der Famkräuter” („O historii rozwoju paproci”). Autor tego dzieła podpisał się lapidarnie jako „J. Graf Leszczyc-Sumiński”. Dla rozszyfrowania jego narodowości ważną wydaje się być wzmianka zamieszczona w wielotomowym teaurusie wydawanym w Pradze w języku czeskim *Ottův Slovník Naučný*. Sugeruje ona, że badacz rozwoju paproci Leszczyc-Sumiński był botanikiem polskim [1]. Autorstwo tej pracy trafnie zidentyfikował Bolesław Hryniewiecki, uznając za jej autora Michała Hieronima Leszczyc-Sumińskiego. Wyniki swych biograficznych poszukiwań przedstawił Hryniewiecki po raz pierwszy na posiedzeniu Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (TNW) w dniu 14 stycznia 1937 roku. W tymże roku jego referat ukazał się w języku niemieckim w oficjalnym organie TNW [5]. Dwa lata później wyszła drukiem polskojęzyczna, nieco zmieniona wersja tego artykułu [6]. W obu tych opracowaniach Hryniewiecki dociekając autorstwa rozprawy o rozwoju paproci obszernie przedstawił historię rodu Sumińskich herbu Leszczyc, o samym jednak autorze tej pionierskiej pracy nie potrafił powiedzieć wiele. Nieco dłużej zatrzymał się przy sylwetce Jego ojca, Jana Stanisława Sumińskiego (1786–1839), właściciela dóbr Grabia i Ośno na Kujawach, uczestnika wojen napoleońskich. Co do jego młodszego syna, Michała Hieronima, Hryniewiecki ustalił jego rok urodzenia – 1820, mylnie przyjmując za miejsce urodzenia majątek Grabia, gdzie jakoby ochrzczono go dwójgim imion. Inicjał drugiego imienia w wersji francuskiej (od Jerome) trafił na kartę tytułową wspomnianej już rozprawy. Hryniewiecki stwierdził również fakt odbycia przez Sumińskiego studiów przyrodniczych w Berlinie, zamieszkiwanie przez niego w różnych okresach jego życia kolejno na zamku w Tucznie (na Pomorzu) oraz w Tharandt (koło Drezna). Wspomniał również o zawarciu przez Sumińskiego małżeństwie z owdowiałą baronową w Recum oraz zasugerował odbycie przez niego studiów malarskich. Do sylwetki Michała Leszczyc-Sumińskiego powracał Hryniewiecki jeszcze kilkakrotnie w swych późniejszych pracach z historii botaniki [7, 8]. Ukoronowaniem tych zainteresowań było przetłumaczenie przez niego rozprawy Sumińskiego na język polski (*Przyczynek do poznania historii rozwoju paproci* [8]). Po-

przedzający to tłumaczenie wstęp Hryniewieckiego stanowi ostateczną wersję życiorysu Leszczyc-Sumińskiego, nie wnoszącą jednakże żadnego nowego elementu w stosunku do prac przedwojennych [8]. Do ramowego życiorysu M. H. Leszczyc-Sumińskiego nie wniosły również niczego inne jego biografii [2, 3, 13]. Kierując się własnym systemem rekonstrukcji biografii autor niniejszego artykułu przeprowadził w latach 1983–89 żmudne poszukiwania materiałów dotyczących osoby Michała Hieronima Leszczyc-Sumińskiego, polskiego odkrywcy w dziedzinie botaniki. W ten sposób powstała nowa próba naświetlenia jego życiorysu.

Michał Hieronim Leszczyc-Sumiński urodził się 30 września 1820 roku w majątku Ośna koło Włocławka, jako drugi syn Jana-Nepomucena Stanisława Sumińskiego i Julii z Dąbskich (z niejasnych pobudek psychologicznych w podeszłym wieku Sumiński podawał w dokumentach dzień 29 września 1822 roku jako datę swoich urodzin). Na chrzcie, który miał miejsce w grudniu tego roku w kościele parafialnym w Służewie, przyszły hrabia Leszczyc-Sumiński otrzymał imię Michał. Jego metryka urodzenia została spisana przez księdza proboszcza Bieńskiego w obecności świadków, którymi byli Stanisław Biesiekierski, ówczesny dziedzic dóbr Grabia i Stanisław Kamiński, ekonom z Ośna.

Do dziesiątego roku życia Michał Sumiński wychowywał się wraz ze starszym bratem Aleksandrem Kryspinem (urodzonym 25.X.1818) w majątku ojca Jana-Nepomucena Stanisława Sumińskiego, w Ośnie. Obaj bracia Sumińscy odebrali tu pierwsze domowe wykształcenie. Wiosną 1830 roku zostali wysłani przez rodziców do Torunia celem dalszego zdobywania wiedzy w tamtejszym Gimnazjum Akademickim. Aleksander i Michał Sumińscy zostali wpisani w poczet uczniów tego gimnazjum 12 marca 1830 roku, przy czym Aleksander do „dużej”, a Michał do „małej” Kwinty. Zapewne tutaj w trakcie lekcji z przyrody Michał Sumiński zainteresował się botaniką, ponieważ Gimnazjum toruńskie dysponowało od 1827 roku darowanym mu przez dr. med. Jana Gottlieba Schultza (zm. 1827) ogrodem, w którym młodzież szkolna szybko uczyła się podpatrywać przyrodę [10]. Znajomość świata roślinnego, wyniesiona jeszcze z chłopskich zabaw na dworskich łąkach, pogłębiona usystematyzowaną gimnazjalną nauką pomogła w krystalizacji przyrodniczej linii zainteresowań przyszłego badacza paproci. Tu też zdobył Michał Sumiński wszechstronne wykształcenie językowe, ucząc się greki, łaciny a także francuskiego i niemieckiego. Trafił jednak na okres niesprzyjający nauce języka polskiego, którego zaniechano w tujejszym gimnazjum od kilku lat. Można także założyć, że właśnie w Toruniu Michał Sumiński odebrał lekcje rysunku w pracowni jednego z profesorów toruńskiego gimnazjum, poprzednika Fryderyka Wilhelma Völckera. Obaj bracia Sumińscy ukończyli gimnazjum w roku 1836. W roku 1837 ich ojciec Jan Stanisław wraz ze swym bratem Ignacym Janem Sumińskim (1783–1854) złożyli urzędowe podanie do Heroldii Królestwa Polskiego o wpisanie do ksiąg szlacheckich, zaznaczając przy tym, że ojciec ich piastował urząd wojewody [6]. Od tego momentu Michał Sumiński miał podstawy do sięgania po tytuły i zaszczyty szlacheckie. Również w tym okresie przybrał on ostatecznie imię Hieronim (Jerome, Hieronymus),